

IN MEMORIAM DR. ADOLF ZILCH, 1911-2006

A.C. van Bruggen

Summary obituary of Dr. Adolf Zilch, 1911-2006

A summary obituary of Dr. Adolf Zilch (1911-2006), who died at 94 on the 1st of January of this year, stresses the enormous importance and influence of his major treatise on the Euthyneura (1959-1960), his editorial work for the Archiv für Molluskenkunde (1936-1980), his mollusc type lists of the Senckenberg Museum in Frankfurt am Main, and his work on the extensive collections of this museum. Dr. Zilch was also instrumental in fostering international contacts, e.g. being involved in the start of Unitas Malacologica Europaea, where he was secretary of the council in the years 1965-1971. A more complete obituary will be published by the Senckenberg authorities in the Archiv für Molluskenkunde.

Op Nieuwjaarsdag van dit jaar overleed op 94-jarige leeftijd Dr. Adolf Zilch, Duitsland's meest vooraanstaande malacoloog. Weinigen onder onze collega's zullen wereldwijd zo'n invloed op de (niet-mariene) malacologie gehad hebben. In de jaren 1959-1960 verscheen het deel Euthyneura van het Handbuch der Paläozoologie onder redactie van Schindewolf. Dit

lijvige, in afleveringen gepubliceerde boekwerk somt alle toenmaals bekende genera van de longslakken op met korte diagnose en als regel een afbeelding van de typesoort. Hierna verscheen in 1966 nog een kort artikel met correcties in het Archiv für Molluskenkunde (Bd. 95, pp. 287-291).

Dr. Adolf Zilch in zijn beste jaren achter zijn werktafel (1961). De portretten aan de wand zijn van voorgangers (o.a. Fritz Haas, met strikdasje, achter het hoofd van Zilch, en Wilhelm Kobelt met witte baard links daarvan) en andere malacologen (geheel links boven o.a. Wilhelm Wenz, en Caesar Boettger boven de schouder van Zilch). De dame met de hoed (links, onder Wenz), te dateren van voor of omtrent de Eerste Wereldoorlog (dus voor/omtrent 1914), is de schrijfster helaas onbekend gebleven.

Zilch's standaardwerk, na een kwart eeuw de opvolger van Thiele's destijds zeer gezaghebbende *Handbuch der systematischen Weichtierkunde* (1929-1935), is eigenlijk vandaag de dag nog volstrekt onmisbaar. Natuurlijk is na 38 jaar de basis van Schileyko's *Treatise on Recent terrestrial pulmonate molluscs* (per 31 maart al 12 delen sinds 1998) veel breder, maar dit werk, hoe verdienstelijk ook, ontbeert helaas hier en daar de diepgaande nauwkeurigheid van Zilch's handboek.

Schileyko's boek is grotendeels op genitale anatomie gebaseerd – een volgend handboek zal zeker eveneens de resultaten van moleculair onderzoek moeten reflecteren. Wij moeten echter niet vergeten dat Zilch's meesterwerk een paleontologische achtergrond had zodat een anatomische dimensie eenvoudigweg nauwelijks relevant was.

Adolf Michael Zilch, geboren op 4 maart 1911 in Offenbach, genoot zijn opleiding (1931-1934) aan de universiteit in Frankfurt am Main, waar o.a. zijn promotor de zoöloog Otto zur Strassen en de geoloog/paleontoloog Rudolf Richter zijn leermeesters waren. Hij heeft in de jaren dat hij aan het Senckenberg-museum verbonden was (1936-1977) de collectie in Frankfurt geheel op orde gebracht, iets waarvan wij allen, maar vooral de komende generaties profiteren – hoe omvangrijker een collectie, hoe moeilijker het is die op orde te krijgen (en te houden). Het is Zilch gelukt dat na de oorlog tot stand te brengen. Hij werkte met een gedrevenheid die alleen een echte liefhebber opbrengt. Zilch had vaak perioden met weinig assistentie en een zeer groot deel van het materiaal is dus door zijn handen gegaan. Daardoor had hij ook een enorme kennis van dat materiaal opgebouwd zodat collega's en bezoekers

altijd geholpen konden worden.

Een ander aspect van het werk van Zilch is de catalogus van molluskentypen *sensu lato* in het Senckenbergmuseum in het Archiv für Molluskenkunde, een lange serie begonnen in 1952. De allereerste in deze serie (Achatinidae) verscheen echter in een ander tijdschrift van Senckenberg, nl. *Senckenbergiana* (Bd. 32: 39-47, 1951). Door de uitstekende illustratie van die artikelen met de foto's van Haupt zijn het veel en graag geraadpleegde lijsten geworden. Zo is bijvoorbeeld, wat betreft de longslakkenfamilie Streptaxidae, de typencatalogus (1961) voor het genus *Diaphora* [recte *Diaphera*] bijna een complete iconografie geworden.

Als student in de vroege jaren vijftig van de vorige eeuw had ik al correspondentie met Zilch gevoerd. In de jaren zeventig tot de vroege jaren tachtig zijn mijn vrouw en ik een aantal malen in Senckenberg en ook bij hem te gast geweest. Aanvankelijk woonde hij met zijn vrouw in het museum, wat voor een gepassioneerde onderzoeker ideaal lijkt. Ik zal die ontvangsten bij hen thuis nooit vergeten. Trouwens, logeren in het museum was ook later een uitdaging. Eens, toen mij een logeerkamer was toegewezen dwaalde ik na een lange werkdag door het half donkere, geheel verlaten, instituut op weg naar de douche om na een lange zoektocht te ontdekken dat die al kennelijk lange tijd geleden tot bezemkast gedegradeerd was. Dat wist collega Zilch de volgende dag dan wel weer met een kwinkslag op te lossen.

Tenslotte, zeker 'last but not least', heeft Zilch grote invloed gehad via zijn langdurige redactie van het Archiv für Molluskenkunde (en andere Senckenberg-tijdschriften) in de jaren 1936-1980. Zilch maakte het Archiv tot een internationaal gerespecteerd wetenschappelijk periodiek. Als redacteur betrachtte hij een grote zorgvuldigheid zodat het tijdschrift aan rigoureuze standaarden voldeed. Tevens mogen wij niet vergeten dat Zilch ook nog als onderdirecteur en hoofd van de zoölogische afdeling van zijn instituut gefungeerd heeft.

Internationaal genoot Zilch een grote reputatie. Hij stond o.a. aan de wieg van *Unitas Malacologica Europaea*, het overkoepelende lichaam dat aanvankelijk de Europese congressen en later (als *Unitas Malacologica*) de wereldcongressen organiseerde. In de periode 1965-1971 bekleedde hij de functie van secretaris van het bestuur van UME.

Als we alles overzien heeft Adolf Zilch een buitengewoon rijk en gevuld leven gehad. Hoe hij de tijd vond om alles te doen wat hij gedaan heeft is ons als buitenstaanders een raadsel, des te bewonderenswaardiger is het dat hij o.a. ook nog een vooraanstaande rol speelde in de numismatiek, een echte muziekliefhebber en

-kenner (en pianist) was, enz. Bij alles ondervond hij de steun van zijn vrouw Sofie, die helaas voor hem overleed (2003).

De auteur is dank verschuldigd aan Dr. R. Janssen, de opvolger van Dr. Zilch, voor een aantal boven verwerkte gegevens en het bijgevoegde portret.

Adres van de auteur
Dr. A.C. van Bruggen
Nationaal Natuurhistorisch Museum
Postbus 9517
2300 RA Leiden
bruggen@naturalis.nnm.nl
en: acvanbruggen@hetnet.nl